

- **Datum rođenja i smrti** je često nepoznat kod osoba iz 18. veka, jer je u crkvene knjige najčešće upisivan samo datum krštenja i pokopa.
- **Leopold Mozart**, dok je Wolfgang bio u Parizu, pisao je sinu i pitao ga je li upoznao Štamice. U pismu od 09.07.1778. godine Wolfgang mu je odgovorio: "Samo mlađi [Anton] je ovde, stariji [Karl] je u Londonu. Oni su dvojica jasnih piskarala, kockari, pijanci i preljubnici - to nisu ljudi za mene."
- **Viola d'amore** (it. ljubavna viola) je muzički instrument sličan violi koji je bio popularan u baroku i ranom klasicizmu. Ima 6 ili 7 parova žica, glavnih preko kojih ide gudačo i rezonantnih, koje su postavljene ispod glavnih i koje preuzimaju vibracije glavnih žica i tela instrumenta. Svira se na isti naćin kao viola, ali ima mekši ton.
- **KV** (ili samo **K**, u engleskom jeziku) je skraćenica od *Köchel-Verzeichnis* = Kehelov katalog, hronološki popis Mozartovih dela koji je 1862. izradio Ludvig fon Kehel (Ludwig von Köchel). Kasnije, kad su pronađena druga Mozartova dela, popis je revidiran, poslednji put u šestoj reviziji KV⁶ iz 1964. godine. Zbog održanja hronologije na broj su dodavane dodatne oznake, na primer Simfonija br. 25 u g-molu u izvornom KV¹ je 183, a u revidiranom KV⁶ je 173dB, tj. dela 173dA i 173dB (dve simfonije) stoje između dela 173d i 173e. Dela se najčešće referenciraju prema KV¹ te se po potrebi stavljaju dvojne oznake i pritom se KV⁶ piše u zagradi, npr. KV 183 (173dB).
- **Sturm und Drang** [šturm und drang] (Vihor i nagon) je naslov drame nemaćkog književnika Fridriha Klingera (Friedrich Maximilian von Klinger; Frankfurt, 17.02.1752. - Tartu, 09.03.1831.) iz 1776. godine. Njegova drama poslužila je kao program i ime novom pokretu u nemaćkoj književnosti krajem 18. veka. Isti pojam koristi se i u muzici da oznaći stil koji je naslednik galantnog stila iz rokooka, a prethodnik bećke klasike. Popularizirao ga je Jozef Hajdn (mada nikad nije upotrebio pojam *Sturm und Drang*). Karakterišu ga molska lestvica, nagle i nepredvidive promene tempa i dinamike, pulsirajući ritam i sinkopa...
- **Sonatna forma**, sonatni oblik, ili *sonata-allegro* je struktura najčešće prvog brzog stavka nekog višestavaćnog dela (sonate, simfonije) koja se formirala u klasicizmu u 18. veku. Struktura "formalnog modela" se sastoji od ekspozicije, razvoja i reprize. Ekspozicija uvodi jednu ili dve teme stavka, obićno u kontrastnom stilu, a zaključuje se završnom temom. U razvoju se teme razrađuju, a u reprizi se ponavljaju izmenjene teme iz ekspozicije.
- **Sinkopa** (gr. *συνωπτή* = skraćivanje, it. *sincope*, fr. *syncope*, nem. *Synkope*, en. *syncopation*) u muzici predstavlja prekid u pravilnom nizanju delova takta ili povezivanje nenaglašene metrićke jedinice s naglašenom.
- **Koda** (iz klasićnolatinskog *cauda*, preko vulgarnolatinskog i italijanskog *coda* - doslovno "rep") je muzićki pasaž kojim završava muzićko delo ili stavak. Može sadržavati samo nekoliko taktova, ali i ćitavu tematsku epizodu, kao sažetak ili osvrt na prethodno izložen materijal. U muzićkoj notaciji znak za kodu se postavlja na poćetak kode i služi kao oznaka za navigaciju (npr. za ponavljanje *Dal segno al Coda* - od znaka do kode).
- **Unisono**: jednoglasno. Istovremeno sviranje note ili niza nota različitim instrumentima na istoj visini, ili u različitoj oktavi.
- **Dinamika** u muzici predstavlja stepen jaćine tonova i njihov odnos. Jaćina je relativna, tako da ista oznaka u različitim delovima partiture ne mora predstavljati istu jaćinu, već predstavlja odnos jaćina. Tipićan raspon stepena je, od najglasnijeg oko 100dB (**fff**, *fortississimo*) do najtišeg oko 40dB (**ppp**, *pianississimo*). Forte (**f**) = glasno, piano (**p**) = tiho.

♦ **Zahvala umetnicima – aplauz i ovacije.** Po završetku dela, saćekajte da se i poslednja nota rasprši u prostoru pre nego što poćnete aplaudirati. Po muzićkom bontonu, **aplauz između stavaka koncerta ili simfonije smatra se ometanjem i po pravilu se ne aplaudira**, osim ako se ne radi o prvom izvođenju dela kome prisustvuje autor. Ako vam se izvođenje naroćito sviđa, možete uzvikivati pohvale. Uobićajene su: ženama **bravá!**, muškarćima **bravó!** i skupno **bravi!**. Uz intenzivan aplauz umetnici mogu izvesti **bis**, ali to možete i tražitii uzvikom **bis!** (lat. dvaput), a to još istaknutii ustajanjem. Može se, naravno, izraziti i negodovanje uzvikom **bu!**, ali sumnjam da će ikad izvođenje biti toliko loše, dovoljno je samo ne aplaudirati ako vam se izvođenje ne sviđa.

Kôd sadrži podatke o autoru i adresu web stranice na kojoj se nalazi ovaj vodić u elektronskom obliku, kao i druge zanimljivosti. Ako nemate ćitać kôdova, možete pristupiti otvaranjem adrese <http://bonc1.users.sbb.rs/> ili na Google-u potražiti tu stranicu kao "**rat protiv slova a**".

Vladimir Bonć-Brujević

NESLUŽBENI VODIĆ KROZ PROGRAM KONCERTA NIŠKOG SIMFONIJSKOG ORKESTRA

[NIŠKI SIMFONIJSKI ORKESTAR NIJE UKLJUĆEN U IZRADU]

PREMIJERNI KONCERT PETAK, 9. DECEMBRA 2022. U 20 SATI SALA NIŠKOG SIMFONIJSKOG ORKESTRA

...

Dirigent: Milena Injac

**Solisti: Zdravko Angelov, klarinet
Đorđi Alađozovski, fagot**

Niški simfonijski orkestar

...

P R O G R A M

Karl Štamic

Koncert za klarinet, fagot i orkestar u B-duru

1. *Allegro moderato*
2. *Andante moderato*
3. *Rondo*

**Wolfgang Amadeus
Mocart**

Simfonija br. 25 u g-molu, KV 183

1. *Allegro con brio*
2. *Andante*
3. *Menuetto - Trio*
4. *Allegro*

O izvođačima

Milena Injac, dirigentica - biografiju možete pročitati u službenom programu NSO-a.

Zdravko Angelov (1978. Strumica), klarinet - biografiju možete pročitati u službenom programu NSO-a.

Đorđi Alađozovski (1981. Berovo), klarinet - biografiju možete pročitati u službenom programu NSO-a.

Niški simfonijski orkestar osnovan je 1952. godine pod imenom "Simfonijski orkestar Radio Niša" i od tada jedna je od najznačajnijih institucija kulture u Srbiji. Sarađivao je s mnogobrojnim vodećim umetnicima iz zemlje i inostranstva. Nastupao je širom Evrope, kao i na značajnijim festivalima, na primer na Dubrovačkim letnjim igrama, Mokranjčevim danima u Negotinu i festivalu *Olympus* u Grčkoj. NSO je osnivač i organizator Niških muzičkih svečanosti (NIMUS), značajnog festivala s 30-godišnjom tradicijom. Za svoj rad Orkestar je dobio više nagrada i priznanja.

Stalni sastav orkestra (podaci su preuzeti sa službene stranice NSO-a, gde stanje nije ažurirano od početka 2018. godine):

Prve violine	Viole	Flaute	Horne
Stanislava Alađozovski * koncertmajstor	Vladan Veljković principal	???	Danilo Filipović principal
Sanja Jović Đorđević zam. koncertmajstora	Saška Stojanov Krstić zamenik principala	Oboe	Jelena Nikolić Srđan Kurtić
Katarina Pešić	Irena Veljković	Marjan Radevski principal	Milan Azirović
Jelena Gušić	Suzana Savić	Klarineti	Trube
Slobodan Jevtić	Violončela	Saša Minčić principal	Darko Dimitrijević principal
Bojana Đolović	Nataša Palčić principal	Aleksandar Mitić	Aleksandar Milenković
Druge violine	Kontrabasi	Fagoti	Tromboni
Tatjana Mijović Petrović principal	Aleksandra Petrović zamenik principala	Đorđi Alađozovski ** principal	Nenad Vuksanović principal
Dejan Sotirovski zamenik principala	Ana Stanković		Bojan Vidanović
Jelena Kocić	Andrija Petrović		
Sandra Rakonjac	Kontrabasi		
Snežana Jovanović	Milovan Dimić principal	* na bolovanju ** solist na koncertu	

NSO redovno honorarno upošljava još nekoliko muzičara za dopunu orkestra (podaci nedostupni).

Kompozitori i dela

[[podvučeni tekst](#) ima dodatno objašnjenje ili detalje na kraju vodiča]

Karl Štamic (Carl/Karl Philipp Stamitz; Manhajm, 07.05.1745. - Jena, 09.11.1801.) bio je nemački kompozitor, virtuoz na violini, violi, *violi d'amore*, dirigent i pedagog. Sin je **Johana Štamica**, osnivača čuvene **Majnhajmske škole**, i od njega je dobio prvo muzičko obrazovanje iz violine i violončela. Nakon rane očeve smrti, njegovo obrazovanje preuzeli su očevi prijatelji, kompozitori **Kristijan Kanabih**, **Ignac Holcbauer** i **Franz Ksaver Rihter**. Od 1762. do 1770. godine bio je 2. violinist Manhajmskog dvorskog orkestra. Od 1770. do 1790. godine putovao je i radio širom Evrope kao svirač i kompozitor, a zatim u Nemačkoj. Od 1794. godine do smrti radio je u Jeni kao kapelnik i predavač na Univerzitetu. Bio je plodan kompozitor s preko 50 simfonija, 38 koncertantnih simfonija i 60 solističkih koncerata. Umro je u velikim dugovima, cela njegova imovina prodana je na dražbi i tom prilikom mnoga njegova dela su izgubljena.

• Koncert za klarinet, fagot i orkestar u B-duru

Nema podataka o nastanku dela.

1. *Allegro moderato* - Gudači, kojima se nešto kasnije pridružuju horne, u dugom uvodu predstavljaju teme, koje preuzimaju prvo klarinet, a zatim fagot. Uobičajeno slede razrada i rekapitulacija, u kojoj u se u kratkoj *solističkoj kađenči* nadmeću klarinet i fagot.

2. *Andante moderato* - I ovaj stavak počinje orkestar, ali solisti ulaze zajedno, a zatim se razdvajaju.

3. *Rondo* - Stavak je *ronđo* po tipu, ali je u formi "tema s varijacijama". Solisti uvode razgranu glavnu temu za kojom sledi ponavljanje orkestra, a zatim slede varijacije teme. Stavak završava uvodnom temom solista i orkestra, s kratkom *kođom*.

Uobičajeno trajanje koncerta je oko 22 minuta (Sabine Meyer, klarinet, Sergio Azzolini, fagot, *Academy of St. Martin-in-the-Fields*, dir. Iona Brown, iz 1995. godine: 09:47 + 06:13 + 05:47 = 21:47).

Wolfgang Amadeus Mozart (Wolfgang Amadeus Mozart; Salzburg, 27.01.1756. - Beč, 05.12.1791.) bio je austrijski kompozitor i pijanist iz perioda klasicizma. Nazvan je "čudo od deteta" jer je već kao petogodišnjak počeo da piše muziku i održava koncerte pred evropskim plemstvom, među kojima je i dvaput u oktobru 1762. svirao čembalo pred caricom Marijom Terezijom. Pisao je simfonije, koncerte, opersku, horsku i kamernu muziku... Na popisu KV (*Köchel-Verzeichnis*) iz 1964. nalazi se oko 850 dela u skoro svim žanrovima njegovog doba.

• Simfonija br. 25 u g-molu, KV 183 (173dB)

Mocart je napisao dve simfonije u g-molu, br. 25 i br. 40. Da bi se razlikovale, osim KV-oznake (183 i 550), često se navode pod imenima "Mala" i "Velika". "Mala" spada u takozvane "rane" ili "Salburške simfonije" (simfonije 17-30). Verovatno pod Hajdnovim uticajem, Mocart se u ovoj Simfoniji okušao u stilu *Sturm und Drang*, koji odudara od prethodnih pisanih u galantnom stilu. Verovatan datum nastanka Simfonije je 05.10.1773. godine. Simfonija je bila popularna 1980-ih godina kad je njen 1. stavak korišćen na početku filma *Amadeus* Miloša Formana iz 1984. godine.

1. *Allegro con brio* - Tema, koju uvode sinkopirane violine i viole nad dugim notama oboe, povlači se kroz ceo stavak. Za postizanje dramatičnosti, sledi kratak prekid, a iza iste užurbanosti gudača oboa uvodi žalosnu melodiju, dok se ne uspostavi red. Posle ponavljanja ekspozicije, razrada zadržava i pojačava zamah, nakratko dajući duvačima priliku za nežnu kontrastnu temu. Rekapitulacija vraća intenzitet, vodeći stavak u *kođu* zasnovanu na prvoj temi.

2. *Andante* - Kao i prethodni, i ovaj stavak je u sonatnoj formi. Ali je suprotan po raspoloženju. Nežnoj melodiji prigušenih violina prigovaraju fagoti kratkim frazama i razgovaraju s gudačima. U razvoju je obrađen materijal prve teme. Nakratko, stavak na sredini dobija sumoran ton. Rekapitulacija je slična ekspoziciji. I ekspozicija, i razvoj i rekapitulacija se ponavljaju po šemi EE-RaRa-ReRe.

3. *Menuetto - Trio* - I menuet i trio sastoje se od dvaju ponovljenih delova (AABB-CCDD-AABB). S početkom dvaju para horni, u menuetu se smenjuju svečana *unjsono-forte* deonica orkestra i *piano*-pasaži gudača. Drugi deo počinje kao nastavak uvodne teme i nakon ponavljanja završava kratkom kodom. Pastoralni trio izvode samo duvači, s ponavljanjem obrađenim kao imitacija. Ponovljeni menuet završava stavak.

4. *Allegro* - Poslednji stavak koristi neke elemente prvog stavka (npr. sinkopu) i čestu promenu dinamike (tiho-glasno) kako bi ujedinio delo i održao dramsku napetost do samog kraja.

Uobičajeno trajanje simfonije je oko 25 minuta (*Amsterdam Mozart Academy*, Jaap ter Linden, iz 2002. godine: 11:04 + 6:08 + 3:23 + 7:19 = 27:54).

Trivia & Varia

• **Manhajmska škola** (*Mannheimer Schule*) je pojam koji se odnosi na dve generacije dvorskih muzičara koji su od 1743. do 1778. godine delovali na dvoru kneza Karla Teodora, odnosno na njihov doprinos ranom klasicizmu. Johan Štamic smatra se začetnikom škole. Škola je imala značajnu ulogu u razvoju orkestarske tehnike, stila izvođenja i žanrova klasicizma i imala je veliki uticaj na tadašnje i kasnija kompozitore.

• **Johan Štamic** (češ. Jan Václav Antonín Štamic, nem. Johann Wenzel Anton Stamitz; Havličkov Brod, *kršten* 19.06.1717. - Manhajm, pokopan 27.03.1757.) bio je bohemski (češki) violinist i kompozitor iz perioda baroka i klasicizma. Smatra se začetnikom Manhajmske škole.

• **Kristijan Kanabih** (Johann Christian Innocenz Bonaventura Cannabich; Manhajm, *kršten* 28.12.1731. - Frankfurt na Majni, 20.01.1798.) bio je nemački violinist, kapelnik i kompozitor, značajan predstavnik Manhajmeke škole.

• **Ignac Holcbauer** (Ignaz Jacob Holzbauer; Beč, *kršten* 18.09.1711. - Manhajm, 07.04.1783.) bio je austrijski kapelnik i kompozitor, značajan predstavnik Manhajmske škole.

• **Franz Ksaver Rihter** (nem. Franz, češ. František, fr. François, Xaver Richter; Holešov, 01.12.1709. - Strazbur, 12.09.1789.) bio je moravski pevač (bas), kapelnik i kompozitor, značajan predstavnik Manhajmske škole.